

گزارش

گفتمان دولت چهاردهم از دید فعالان حوزه سیاست چیست؟

عدالت، پرهیز از نزاع یا فرصت‌محوری

کیتاجاودانی

نظریه «گفتمان» ازجمله نظریات جدید و تأثیرگذار در علوم سیاسی است و جامعه‌شناسان و علمای سیاست در دهه‌های اخیر به شکلی گسترده از این نظریه در تحلیل پدیده‌ها و ساختارهای اجتماعی و سیاسی بهره برده‌اند. از این‌رو، گفته می‌شود یکی از نظریات غالب در حوزه‌روش‌شناسی در «عصر فرامردن» است. با توجه به این تعریف مقدماتی، انجمن علوم سیاسی ایران نشستتی با عنوان «واکاوی گفتمان دولت چهاردهم» برگزار کرد و در آن مروری هرچند زود هنگام بر این موضوع داشت که گفتمان دولت چهاردهم چیست و آیا آنچه تحت عنوان «حق» و «عدالت» مطرح می‌شود، «دال مرکزی» گفتمان دولت چهاردهم است؟ در این نشست که با استقبال وسیعی روبه‌رو شد، محمدجواد طریف، حسین سلیمی، بهاره اروین، ابوالفضل دلاوری، غلامرضا کیانی، حسین سلیمی، عباس عبدی و محمد فاضلی از منظری به این پرسش‌ها پاسخ گفتند. آنچه در پی می‌آید مروری کوتاه بر این نشست است.

حسین سلیمی: گفتمان سلبی یا ایجابی

وقتی صحبت از «گفتمان» دولت چهاردهم به میان می‌آید، بسیاری این ایراد را وارد می‌دانند که هنوز گفتمانی شکل نگرفته است که ما بخواهیم در مورد واکاوی آن صحبت کنیم. اما در مبانی اصلی «تحلیل گفتمان» چنین قیدی وجود ندارد. ما همه در محیط سخن، گفتمان و نظام‌های معنایی زندگی می‌کنیم. همه چیز از زبان و نشانه‌ها نشئت می‌گیرد. گفته می‌شود گفتمان را باید در سطح مورد بررسی قرار دهیم. سطح متن که در آن باید به بررسی واژگانی، اصطلاحات و معانی پرداخت، سطح دوم چگونگی فهم و تفسیر اندیشه در ذهن جمعی و سطح سوم بستر و شرایط اجتماعی است که گفتمان در آن شکل گرفته. برای اینکه نظام معنایی گفتار آقای پزشکیان و هم‌راهان اصلی ایشان را در دوره پیش از انتخابات استخراج کنیم، تحلیل محتوایی اولیه انجام شد و «کار کارشناسی» و «پرهیز از دعوا» بخش عمده‌ای از سخنان آقای پزشکیان را تشکیل می‌داد. همین‌طور حل مسئله برجام و FATF، اجرای برنامه‌های مصوب کشور و اسناد بالادستی و در نهایت صداقت و عدالت و بودن صدایی برای کسانی که صدایشان در جامعه شنیده نمی‌شود از دیگر مضامین پرترکار سخنان دکتر پزشکیان بوده است. اما جامعه ماهییمی را که مطرح شد، چگونه فهمید؟ گفتمان اساسا برآمده از سخنان یک فرد نیست بلکه بخش مهمی از آن با «دگر» خود شناخته می‌شود؛ یعنی اینکه ما چه چیزی نمی‌خواهیم باشیم، چه چیزی نسیستم و در مقابل چه چیزی قرار داریم. بررسی‌ها نشان داد بیشتر سخنان آقای پزشکیان با «دگر» خود فهمیده شد. یعنی بیش از آنکه وجه ایجابی سخن ایشان در بین مخاطبان مطرح شود، وجه سلبی آن برجسته شد و مهم‌ترین کلایی که در ذهن موافقان و چه در میان مخالفان فهمیده و برجسته شد، خروج از بن‌بست بین‌المللی با استعاره «قفس» و در مرحله بعد آزادی‌ها و فضای بازتر اجتماعی بود. در سطح سوم و بالاتر این سخنان در چه بستری خلق و شنیده شد، باید گفت همه می‌دانیم انتخابات در شرایطی برگزار شد که کشور ما با بحران‌های درهم‌تنیده و تودرتو مواجه است و جامعه در آستانه قطب‌بندی قرار دارد. در عبارت دیگر نمی‌ای جامعه غیرسیاسی (Depoliticize) شده بودند. حتی جامعه در درون افرادی که پای صندوق رای رأی آمدند هم قطبی شده بود که این شرایط خطر فروپاشی جامعه را به دنبال دارد. بر این اساس موفقیت گفتمان آقای پزشکیان با سرنوشت ایران نه سرنوشت یک جناح یا یک دولت گره خورده است و باید به سرعت چگونگی این ساختار معنایی و چگونگی کارآمدسازی و کاربرد آن را درک کرد.

بهاره اروین: پیوند گفتمان به دنیای واقعی

گفتمان را می‌توان «دال مرکزی» دانست که ما دولت‌ها را با آن به خاطر می‌آوریم. دولت‌ها اقدامات فراوانی انجام می‌دهند که ممکن است به اندازه گفتمان اصلی شاخص باشد اما در ذهن مردم ثبت و ضبط نمی‌شود. به‌عنوان مثال امروزه گفته می‌شود که دولت آقای خامنی در بسیاری از شاخص‌های اقتصادی از همه دولت‌های بعد از انقلاب موفق‌تر بوده است، اما جو عمومی در بیان دوره ریاست‌جمهوری ایشان چنین بود که چون دولت آقای خامنی به موضوعات اقتصادی چندان نپرداخت، انتخابات به کسی واگذار شد که دال مرکزی سخنانش «عدالت اقتصادی» بود. پس این‌فاز از اینکه دولت‌ها چگونه عمل می‌کنند و چه دستاوردهایی دارند، مهم این است که در حافظه عمومی مردم با چه چیزی به یاد آورده می‌شوند. حال این پرسش مطرح می‌شود که این گفتمان‌ها را چه کسی می‌سازد و چگونه ساخته می‌شود؟ گفتمان‌ها فقط مفاهیم نیستند. هرچند در نهایت ذیل مجموعه‌ای از مفاهیم فهمیده و بازنمایی می‌شوند، ولی تا زمانی که یک پروسه را طی نکنند تبدیل به گفتمان نمی‌شوند. به عبارت دیگر مجموعه مفاهیم باید به یک تحول در دنیای واقعی گره بخورد. اگر این تحول وجود نداشته باشد، هر چقدر مجموعه‌ای از کلمات تکرار شود، مردم شما را با مجموعه‌ای از مفاهیم شاخص به یاد نخواهند آورد. پس اگر فکر کنیم که فقط نیروهای فکری می‌توانند برای دولت‌ها گفتمان بسازند، راه را به خطا رفته‌ایم. دولت اصلاحات به این دلیل ایجاد نشد که آقای خامنی مکررا در گفتار خود درباره جامعه مدنی و توسعه سیاسی سخن می‌گفت، واقعیت این است که ایشان در عمل هم یک انتخابات به مجموعه انتخابات‌ها در کشور ما اضافه کرد که انتخابات شوراهای شهر و روستا (به‌عنوان یکی از مدنی‌ترین تشکل‌ها) بود. پس این تحول ایجاد شده و یک انتخابات اضافه شده است. وقتی آقای احمدی‌نژاد درباره آوردن نفت سر سفره مردم سخن می‌گفت، اگر با پرداخت یارانه‌های نقدی گره نمی‌خورد، در خاطر‌ها باقی نمی‌ماند. بنابراین با وجود انتقادهای بسیار زیاد، دولت‌های بعدی عملا نتوانستند تغییر زیادی در پرداخت یارانه نقدی ایجاد کنند چون مجموعه‌ای از ذی‌نفعان را پدید آورده بود. آنچه در حال حاضر از دولت چهاردهم در اذهان شکل گرفته است، به‌عنوان مثال کار کارشناسی یا دعوا نکنیم و امثال آن است. از سوی دیگر دکتر پزشکیان تنها یک فرد نیست، مجموعه‌ای از افرادی است که به او رأی داده و مجموعه‌ای از نیروی سیاسی که از او حمایت کرده‌اند که مطالباتی دارند. بنابراین در حال حاضر یک مجموعه مفاهیم و مجموعه مطالبات داریم که هنوز در قالب مجموعه‌های منسجم به هم لینک نشده‌اند و ضلع سوم شکل نگرفته است. باید منتظر بنامیم ببینیم چه تحولی در دولت چهاردهم امکان‌پذیر است و چگونه مفاهیم و انتظارات در قالب یک گفتمان به هم پیوند می‌خورند، به‌طوری‌که مردم بعدها دولت را با این مجموعه مفاهیم و کار اساسی به خاطر بیاورند.

محمد فاضلی: خلق گفتمان ماندگار

سیاست باید ضامن امنیت، تفاهم و رونق امنیت در میان و در بیرون از مرزها باشد. تفاهم بین گروه‌های اجتماعی و سیاسی به منظور جلوگیری از نزاع سیاسی فرساینده و مداوم رونق اقتصادی در سایه امنیت و تفاهم و البته بدون امنیت و تفاهم رونق اقتصادی ایجاد نمی‌شود. این سه مقوله از همدیگر ورودی خروجی دارند و هیچ‌یک در درازمدت بدون حضور و دیکری‌ری باقی نمی‌ماند. خروجی چهارم سیاست هم باید مقوله پایداری باشد. اگر دولت چهاردهم در این زمینه موفق نبود، شعله‌های امید در مشترک ایران امروز روشن خواهد شد و اگر در این مسیر ناکام بماند، ایران به سمت پایان آخرین فرصت معنادار برای اثربخش شدن سیاست مسالمت‌آمیز و مولد خیر جمعی پیش می‌رود. گفتمان دولت‌ها در خلا دستاورد و موفقیت و صرفا در زبان ساخته نمی‌شود.

نشست خبری دیروز (دوشنبه) ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت امور خارجه، با «نمایشگاه ۱۰۲۰ روز تلاش جهادی؛ فرازهایی از دستاوردهای سیاست خارجی دولت سیزدهم» همراه بود. به همین مناسبت قیبل از برگزاری نشست خبری، معاونان وزیر امور خارجه سخنانی بیان کردند. به نظر می‌رسد آنچه از زبان مقامات سیاست خارجی دولت سیزدهم عنوان شد، تأکید بر همان مشی مرحوم رئیسی درباره خنثی‌سازی تحریم‌ها باشد. این در حالی است که مسعود پزشکیان در رقابت‌های انتخاباتی، چه در مناظره‌ها و چه در نشست‌های کارشناسی، بر تلاش برای لغو تحریم‌ها، خروج از بست سیاه FATF و همچنین مذاکره با غرب و آمریکا تأکید داشت.

آن‌گونه که مهدی صفری، معاونت دیپلماسی اقتصادی وزارت امور خارجه، در دیدار دیروز خود با خبرنگاران در نشست «نمایشگاه ۱۰۲۰ روز تلاش جهادی؛ فرازهایی از دستاوردهای سیاست خارجی دولت سیزدهم» گفته، «یکی از مسائل درباره FATF، روشن‌کردن دیگر کشورهاست که ما چه کارهایی درباره FATF انجام دادیم». صفری تأکید کرد: «یکی می‌گوید اگر FATF انجام نشود، هیچ کاری نمی‌شود کرد؛ اگر همین امروز به FATF «پس» بگوییم که یکی، دو مورد آن بیشتر نمانده است، پروسه آن دو، سه سال طول می‌کشد». معاون دستگاه سیاست خارجی در ادامه نظر شخص خود را بیان کرد و در یک کلی‌گویی سراغ نگاه شعاری رفت و تصریح کرد: «ما نمی‌توانیم بایستیم تا به آن نتیجه برسیم؛ ما باید تلاش و کار خودمان را بکنیم که حداقل بهره را از این مسائل ببریم». از منظر معاونت دیپلماسی اقتصادی وزارت امور خارجه «اگر ما تعرفه‌های ترجیحی و برخی دیگر موضوعات را با کشورهایی داشته باشیم، می‌توانیم راحت‌تر صادرات داشته باشیم. بنابراین شروع کردیم به تثبیت و افزایش صادرات به کشورهایی که پیش‌تر هم داشتیم. در کنار تثبیت این‌ا بازارها نیز به دنبال گسترش بازارهای جدید بودیم». در ادامه قرائت خنثی‌سازی تحریم دولت فعلی، علیرضا بیگدلی، معاون امور مجلس، کنسولی و ایرانیان خارج از کشور هم با حضور در «نمایشگاه ۱۰۲۰ روز تلاش جهادی؛ فرازهایی از دستاوردهای سیاست خارجی دولت سیزدهم» از تمرکز بر گشایش‌های بیشتر در حوزه همسایگی گفت؛ چراکه به باور بیگدلی، «ازجمله آثار مثبت گشایش‌های بیشتر در حوزه همسایگی، امتیاز لغو یک‌جانبه روادید با برخی کشورهاست که تبعات مثبت این اقدامات در دیپلماسی اقتصادی و همسایگی به‌خوبی دیده می‌شود».

رضا نجفی، معاون حقوقی و بین‌المللی وزارت امور خارجه نیز ظهیر دیروز دیگر سخنران حاشیه «نمایشگاه ۱۰۲۰ روز تلاش جهادی؛ فرازهایی از دستاوردهای سیاست خارجی دولت سیزدهم» بود که به‌نوعی از تلاش‌های انجام‌شده در دولت سیزدهم برای مذاکره با غرب و اروپا بر آنها مرتب نیست.

درباره ایده تشکیل دولت وحدت ملی بد نیست بدانیم که در دانش سیاست نظری و ادبیات سیاسی، به دولتی مرکب از همه احزاب اصلی گفته می‌شود که معمولا در زمان جنگ یا شرایط اضطراری ملی تشکیل می‌شود؛ مثل دولت وحدت ملی در مجارستان در سال ۱۹۴۴ در دولت وحدت ملی لیبی بعد از جنگ داخلی در سال‌های اخیر یا دولت وحدت ملی یا ائتلافی رژیم صهیونیستی در بحران اخیر که دامن این رژیم اشغالگر را گرفته است. با توجه به این زمینه تاریخی، معلوم نیست که چه ضرورتی به طرح

عکس:غیرضارمضانی چهاران

«شرق» از نگاه دولت چهاردهم برای تقابل با تحریم‌ها گزارش می‌دهد

خنثی‌سازی یا لغو تحریم؟

مالک‌مصدق

برای لغو تحریم‌ها پرده برداشت. در بخشی از سخنان این مقام دستگاه دیپلماسی کشورمان، او به پرونده مذاکرات در دولت رئیسی پرداخت و یادآور شد: «مشکل برجام از زمانی شروع شد که دولت ترامپ از برجام خارج شد. در دولت دموکرات‌ها در ادامه مذاکرات زغف تحریم‌ها شاهد این بودیم که مذاکرات تقریبا به نتیجه رسیده بود، اما به خاطر اغتشاشات در داخل ایران، مذاکرات را رها کردند». نجفی این را هم گفت که «پس از مشخص‌شدن اینکه در اغتشاشات ایران عوامل خارجی دست داشتند، مذاکرات غیرمستقیم ادامه پیدا کرد و همچنان ادامه دارد». معاون حقوقی و بین‌المللی وزارت امور خارجه دولت رئیسی سراغی از سیاست خارجی دولت جدید گرفت و در تبیین آن عنوان کرد: «با تشکیل دولت چهاردهم و مواضع اعلام‌شده، مذاکرات دولت سیزدهم با غرب قطعا ادامه پیدا خواهد کرد». با این حال نجفی تصریح کرد: «اصل بر این است که طرف مقابل آمادگی داشته باشد. باید منتظر ماند تا ببینیم سیاست بعدی دولت آمریکا چه خواهد بود. ما آمادگی مذاکرات را داریم».

از خنثی‌سازی تحریم در دولت سیزدهم تا لغو تحریم در دولت چهاردهم

در مقابل آنچه مسئولیت دستگاه دیپلماسی دولت سیزدهم ذیل گزاره تداوم تحریم‌ها و سیاست خنثی‌سازی تحریم‌ها عنوان کردند، دولت چهاردهم با توجه به شعارهای مسعود پزشکیان، اولویت خود را روی مذاکره با غرب و لغو تحریم گذشته است. این نگاه برای رئیس‌جمهور منتخب آن‌قدر اهمیت دارد که او در زمان تبلیغات انتخاباتی و در پاسخ به این سؤال که «اگر مذاکرات به نتیجه نرسد و کم‌کم شاهد تداوم تحریم‌ها باشیم، چه راهکاری خواهد داشت؟» صراحتا اذعان کرد «در صورت لغونشدن تحریم‌ها و موفق‌نشدن در مذاکرات، می‌توان با فروش نفت و دیگر فعالیت‌ها مانند تهاتر، کشور را اداره کرد، اما تا زمانی که تحریم‌ها لغو نشود، نمی‌توان به رشد اقتصادی پایدار، تولید، اشتغال و بهبود وضعیت مردم امید داشت». بنابراین سؤال کلیدی اینجاست که دولت چهاردهم بین راهکار «خنثی‌سازی تحریم» و سیاست «لغو تحریم» چگونه باید رفتار کند؟

پیرو این سؤال محمدجواد طریف، بعدازظهر دیروز (دوشنبه) و در پیامی در شبکه ایکس، هم به شکلی بر مذاکره و لغو تحریم در دولت پزشکیان اشاره کرد و هم در سوی دیگر، خطوط قرمز مذاکره را یادآور شد. چنان‌که در نوشته وزیر امور خارجه دولت‌های یازدهم و دوازدهم و رئیس‌شورای راهبری دولت چهاردهم آمده «صرف نظر از دیدگاه‌های شخصی، قانون اقدام راهبردی درباره مذاکرات هسته‌ای قانون کشور است و باید رعایت شود. همان‌طور که چند روز قبل از ترک سمت خود به دبیرکل ملل متحد توضیح دادم، نامه «S/2021/669»، ایالات متحده و سه کشور

گزارش قوه قضائیه از صدور کیفرخواست برای رانفی‌پور

و رسیدگی به پرونده مصاف خبر داد «استاد» متهم است!

ظهر دیروز قوه قضائیه از صدور کیفرخواست برای رانفی‌پور خبر داد و تأکید کرد پرونده مصاف هم در حال رسیدگی است، با این حساب، باید منتظر باشیم تا محکمه‌ای برای گردش مالی صد میلیارد تومانی و سایر مستندات مرکز پژوهش‌های مجلس از تخلفات مصاف که در شبکه‌های اجتماعی دست به دست می‌شد، به‌زودی برپا شود و بالاخره پرده از چهره مصاف برداشته شود.

رانفی‌پور که در شبکه‌های اجتماعی

به استاد معروف است، مؤسسه‌ای تحت عنوان مصاف را مدیریت می‌کند

و اکانت‌های مجازی فسال در توئیتر را به‌طور سازمان‌دهی‌شده در اختیار دارد

و اکانت‌هایی با اشخاص حقیقی و حتی فیک یا حداقل بدون تأیید کاربر حقیقی پشت اکانت، در راستای منافع استاد

توییت‌های هدفمندنی منتشر می‌کنند تا فضای مجازی میدان نبرد این جریان

رادیکال سیاسی، نه‌فقط با احزاب رقیب بلکه حتی با اصولگرایان میانه‌رو هم

باشد و به‌صورت آشکار و نهان نبردی را علیه اصولگرایان به‌خصوص طیف

قایلیاف راه انداختند و به خوبی توانستند آرای او را در تهران با چنان ریزشی مواجه

کنند که در انتخابات مجلس آرایش به یک‌سوم مجلس یازدهم رسید و در

موج بعدی هم او را نفر سوم انتخابات ریاست‌جمهوری کرد.

در بحبوحه انتخابات مجلس دوازدهم بود که یکی از اکانت‌های ناشناس توئیتر

اطلاعات گسترده‌ای درباره یکی از فرزندان رئیس مجلس که مدتی پیش

نیز تقاضای او برای اخذ اقامت کانادا خبرساز شده بود، منتشر کرد. این اکانت

برای ادعاهای خود اسناد مختلفی را نیز ارائه داد که اگر صحیح باشند، دسترسی

پیداکردن به آنان برای افراد عادی غیرممکن است، پنجشنبه که آخرین

شب پیش از برگزاری انتخابات بود، این حملات مداوم از سوی قالیلیاف‌ها پاسخ

گرفت. جلیل محبی، دبیر سابق ستاد امر به معروف و کارمند مرکز پژوهش‌های

مجلس و از چهره‌های نزدیک به قالیلیاف که حضور فعالی در شبکه‌های اجتماعی

دارد، اسنادی از گردش مالی صد میلیارد تومانی مؤسسه متعلق به رانفی‌پور

منتشر کرد. این اسناد نام طیف وسیعی از کاربران شناخته‌شده فضای مجازی و

برخی مؤسسات و شرکت‌ها را در خود داشت. انتشار این اسناد از آن جهت

اهمیت زیادی داشت که صحبت‌های بسیاری درباره منابع مالی مؤسسه

رانفی‌پور وجود دارد؛ مؤسسه‌ای که واحدهای مختلفی داشته و از طراحی

سلاح تا وتینلاتور (تجهیزات پزشکی) را در کارنامه خود دارد. این اسناد به‌عنوان

«پول‌شویی» در مؤسسه مصاف منتشر شد. جلیل محبی در توضیح منبع

دریافت این اسناد، در گفت‌وگو با یک فعال مجازی سخنان گشت‌وگذار کرد که

اسناد را از نمایندگان مجلس مخالف قالیلیاف دریافت کرده است.

به‌رحال اصل اسناد هرگز تکذیب نشد و در نهایت مشخص شد مربوط به

مرکز پژوهش‌های مجلس بوده و حتی خبر احضار رانفی‌پور هم در روزهای

تخیلی به انتخابات ریاست‌جمهوری منتشر شد. حال میزان، خبرگزاری قوه

قضائیه، خبر داده که کیفرخواست علی‌اکبر رانفی‌پور در یک عنوان اتهامی

صادر و پرونده وی به دادگاه ارسال شده و همچنین در مورد مسائلی که

درباره مؤسسه مصاف مطرح شده بود، تحقیقات قضائی آغاز شده است و

همچنان ادامه دارد. به گزارش میزان، در پی انتشار مطالبی از سوی علی‌اکبر

رانفی‌پور در فضای مجازی و گزارش ضابطین، پرونده‌ای با عنوان اتهامی

نشر اکاذیب به قصد تشویش اذهان عمومی و همچنین در قسمتی دیگر عملکرد مؤسسه مصاف تشکیل شد.

پس از رسیدگی قضائی در مورد نشر اکاذیب به قصد تشویش اذهان عمومی قرار جلب به دادرسی و کیفرخواست

صادر و پرونده جهت رسیدگی به دادگاه ارسال شد. همچنین درباره مسائل

مطروحه در مورد مؤسسه مصاف نیز تحقیقات قضائی در این زمینه ادامه

دارد و به محض رسیدن به نتیجه نهایی اطلاع‌رسانی صورت خواهد گرفت.

دولت وحدت ملی یا دولتی کارآمد؟

جلال میرزایی

نماینده مجلس دهم و استاد دانشگاه

چنین دولتی در شرایط فعلی کشور وجود دارد؟

نباید فراموش کنیم دکتر پزشکیان در جریان سخنرانی‌ها و مناظره‌ها که رویکرد و برنامه‌های خود را با مردم در میان گذاشت، هیچ کجا سخنی از تشکیل چنین دولتی به میان نیاورد و دغدغه‌اش بیشتر معطوف به تشکیل دولتی کارآمد بوده است و نباید این دغدغه تحت‌الشعاع ایده‌ای مهم قرار گیرد. از نظر نگارنده، پرداختن به این موضوع نه‌تنها ضرورتی ندارد، بلکه در کنار آن، دعوت از رقبا برای معرفی گزینه‌های وزارت نیز بیش از آنکه فایده‌ای داشته باشد، زیان‌آور است؛ چراکه اعتبار رقابت را زیر سؤال می‌برد

و به روند مشارکت شهروندان در انتخابات‌های آتی نیز آسیب‌هایی وارد می‌کند. اگر اندک توجهی به ماهیت و ابعاد جنگ روانی جاری علیه روند انتخابات در کشور داشته باشیم، به‌سهولت می‌توان به پیامد زیان‌بار رویکرد مبتنی بر تشکیل دولت وحدت ملی پی برد. آنچه در حال حاضر اهمیت دارد و لازم است بر آن متمرکز شد و به‌نوعی پیش‌نیاز قرارگرفتن در مسیر موفقیت است، تشکیل دولتی کارآمد است. دولت فراگیر یا دولت انتقالی یا به عبارتی دولت وحدت ملی یعنی پذیرفتن «آدم‌های این و آن» و نه خود آنها!... از نظر من اگر هدف این است که اختلاف‌ها کمتر شود، الگویی که می‌توان مدنظر قرار داد، الگوی دولت اول مرحوم هاشمی‌رفسنجانی است که از هر دو جناح سیاسی کشور در دولت حضور داشتند. البته تکرار این تجربه در شرایط امروز کشور با توجه به تغییرات و تحولاتی که در سطح نیروهای اجتماعی و همین‌طور آرایش نیروها و احزاب سیاسی اتفاق افتاده، کار بس دشواری است و نه‌تنها ممکن است باعث سرخوردگی حامیان رئیس‌جمهور منتخب شود، بلکه این احتمال هم هست که انسجام دولت در مواجهه با مشکلات دچار چالش شود.